

Cincinat Pavelescu - un epigramist adorat de basarabeni

După 1918, când s-a produs Unirea, valul masiv al „curioșilor” a dat năvală. Erau dornici să guste din parfumul acestei provincii, în care spiritul latin și cel slav se îngemănaseră și în felul acesta putea-i descoperi ființe extraordinare. De la frumusețea fizică deosebită până la o frumusețe intelectuală copleșitoare.

Se știe că Cincinat Pavelescu a fost magistrat în Basarabia, începând cu anul 1927 și terminând cu anul 1929.

Cincinat Pavelescu, epigramist notoriu a sosit la Chișinău, silit de necesitatea de a ocupa un post în magistratură, post ce i se oferise în această provincie care, încetul cu încetul, se deștepta, redevenind o provincie românească.

La Chișinău, s-a stabilit cu traiul pe str. Alexandru cel Bun, nr. 129 (fosta stradă Alexandrovskia și actualul bulevard Ștefan cel Mare), într-o casuță nu prea mare, situată central, aleasă special ca să poată ajunge ușor pe jos până la Clubul Nobilimii, până la Palatul de Justiție, la Cafeneaua „Mankov”, care pentru un fost bucureștean înlocuia Cafeneaua „Capșa”.

Chișinăul i s-a părut un oraș extrem de liniștit, poate chiar trist. Anterior mai locuise la Paris, văzuse alte capitale europene și, evident, în sufletul lui a pogorât disperarea și nostalgia.

Avocatul Cezar Stoica, în revista *Din trecutul nostru* (1938, nr. 53) a publicat un studiu pe care l-a intitulat Cincinat Pavelescu (1872-1934), iar mai apoi l-a tipărit și sub forma unui extras.

Cezar Stoica, fost viceprimar al Chișinăului, responsabil de problemele culturii, el însuși poet, evident că s-a postat în preajma acestui colos al epigramei românești și din însemnările sale a țesut un portret foarte obiectiv:

„L-am reîntâlnit de atunci des pe Cincinat, dar pe figura lui am întrezărit o ușoară umbră de amărăciune, că în societatea din Chișinău nu putuse străluci ca dincolo de Prut, unde era dorit și savurat pentru verva-i îndrăcită și cultura-i vastă: el, imbatul de clasicism, ataca orice conversație academică și cu drept cuvânt, fusese în România mică centrul de gravitate, idolul și eroul oricărei serate literare.

L-am regăsit pe Cincinat cu aceeași tandră duioșie în ochi, cu același rafinat surâs sarcastic în colțul buzelor, dar ca orice sentimental, nemulțumit și decepționat”.

Un mare admirator al femeilor frumoase și un veritabil domn, el a căutat ca în mediul Chișinăului să-și facă relații bune cu aristocrația locală. O asemenea persoană era Panteimon Sinadino, a cărui soție Xenia era pictoriță, iar fiica lor

Alexandra – o ființă extrem de gingașă și frumoasă.

În casa lui Sinadino de pe str. Sinadino (actuala Vlaicu Pârcălab), Cincinat Pavelescu a petrecut multe clipe frumoase, discutând despre politică și altele cu Pan Sinadino, care era liderul unui partid al foștilor proprietari basarabeni. El a fost primar de Chișinău și avea amintiri scrise din perioada 1900-1917, era grec, deci, un om care știa să diriguieze banii. În acel moment activa în cadrul sistemului de bănci din Basarabia.

Cincinat Pavelescu a fost foarte mult atras de această casă, încât a intitulat un manuscris de-al său *Maison Sinadino*, în care dedicațiile pentru domnișoara Alexandra Sinadino sunt scrise în limbile franceză și română.

Pe cele în limba franceză
le omitem, reproducând din
acest volum doar poezia *Pe un
album...*, scrisă în română:

Gândesc și mâna mea ezită
Sămbrac'e'n slove de cerneală
Simțirea caldă ce palpită.
Ca niște fire de beteală!

Mi-e frică. Pagina e albă
Ca și un suflet de fecioară:
Sub farmecul acestei spaime
Ce fericire mă'nfloară!

Tot astfel, când o rozăși'nalță
Spre cer parfume neștiute,
Rotește fluturil'e'n preajma-i
Și nu'ndrăznește s'o sărute.

Veni-vor mulți, să spuie'n ver-
suri:
Că te iubesc – și cum și cât!
Vor scrie-o mai frumos ca mine,
Dar nu te vor iubi atât!

Și acest cuvânt pe care mâine
Bătrân eu nu-l pot repeta,
Vreau să rămâie ca o floare
Pusă'n album de mâna ta.

Și când târziu, în plină toamnă
Vei plânge lunile d'April...
Citește oda asta'n care
Ți-am prins surâsul de copil..."
1928, *Chișinău*

Aceste versuri nu le-am
găsit în edițiile postume ale lui
Cincinat Pavelescu și suntem
convinși: prin publicarea lor în
studiul lui Cezar Stoica ele au
fost salvate pentru posteritate.

Poezia *Pe un album...*, care
astăzi nu mai este în vogă, era
pentru Cincinat Pavelescu un
motiv de inspirație extinsă, căci
în aceeași perioadă el mai scrie
un poem, cu un titlu aproape
similar, *Pe albumul unei basa-
rabence*:

„Iubita mea copilă, fii cuminte,
Și nu te'ncrede'n rimele deșarte:
Poetul e un om și nu o carte,
Iar versu-i cântă, mângăie și
minte!

Iubirea lui e o roșie văpae,
Ce arde și se stinge într-o clipă,
Și tot mereu a dorului aripă
Îl poartă de la brună la bălaie!

Un ceas, el ar iubi, orice fru-
moasă,
Și ar găsi'n beția'nchipuirei –
Ceva în ea din visul fericirii;
Din ideal, o umbră mincinoasă;

E Don Juan gonind după-o nă-
lucă,
Pe care-o prinde abia în pragul
morții,
De aceea se tot lasă'n voia sortii:
Să-l ducă ea, unde-o vrea ea să-l
ducă.

Dacăntâlnești în zorii tinereții
Vreun poet, nu-l crede supra-
om,
Ci aseamănă-l mai repede c-un
pom,
Ce-și risipește'n vânturi floarea
vieții.

Sufletul lui vibrează și se'nbată,
Dar omu-n el e pururea flămând
De corpul unei fete cast și blând,
Și frăgezimea ei nevinovată.

De simți în tine setea de iubire:
Ia-ți un bărbat blajin și muncitor
Și fugi de inspiratul visător,
Ce vrea plăceri, dar nu dă feri-
cire.”

Viața lui de la Chișinău era
împărțită în două părți aproape
simetrice: una care se desfășura
la tribunal și alta care și-o pe-
trecea la cafenea, în compania
prietenilor. În aceeași perioadă
cu el și la același tribunal își câș-
tiga pâinea un alt prozator, cele-
bru în epocă, Gib.I. Mihăiescu,
autorul renumitului roman *Ru-
soaica*, inspirat tot din tematica
basarabeană.

Colegii lui din lumea arte-
lor editau revista *Teatrul*, redac-
tată de Corneliu Sachelarescu,
directorul Teatrului Național
din Chișinău. La această revis-
tă colaborau scriitorii locali, cât
și cei veniți de peste Nistru. Pe
atunci nimeni nu se gândea să
pună problema reintegrării lite-
rare sau a regionalismului lite-
rar. În revista *Teatrul* au publi-
cat: Donar Munteanu, Corneliu
Moldoveanu, Ludovic Dauș,
I. Negrescu, D. Iov, Ecaterina
Cerches, Alexandru Terziman,
Cezar Stoica, ș.a.

Frecventa spectacolele, care
pe atunci erau prezentate fie în
clădirea veche a teatrului de pe
str. Alexandru cel Bun, fie în
sala Clubului Nobilimii. Ace-
ste reprezentații revigorau viața
amortită a Chișinăului, schim-
bau decorul, venea lume nouă,
lumea veselă a artiștilor și în
felul acesta se părea că se în-
trerupe firul monoton al zilelor
plictisitoare.

Victor Crăciun și Gheor-
ghe Zarafu au editat în colecția
„*Restitutio*” un volum semnat
de Cincinat Pavelescu, *Versuri,
Epigrame, Amintiri, Corespon-
dență*, București, 1972, care cu-
prinde opera poetică și o bogată
corespondență, schițe, confe-
rințe, articole, precum și câteva
fascicule iconografice foarte in-
teresante. Din acest volum am
cules o epigramă dedicată actri-
ței Mărioara Ventura. În piesa
lui Gib Mihăescu *Pavilionul cu
umbre* care a fost pusă în scenă
la Chișinău, ea a jucat splendid.
La recepție scriitorul epigramist
i-a prins în obiectiv pe ambii
făptași:

„[*Mărioarei Ventura*
care a jucat în *Pavilionul cu umbre*,
de Gib I. Mihăescu]
O, Gib! Venturei totdeauna
Ar trebui să i te închini:
Că'n «Pavilionul tău cu umbre»
A pus... divinele-i lumini.”

Ca jurist profesionist, lui
Cincinat Pavelescu i-a fost dat
să participe la un eveniment
de o mare importanță pentru
sistemul juridic al Basarabiei.
Știm cu toții că în 1927, când
ministrul justiției al României
era Stelian Popescu, proprieta-
rul marelui ziar *Universul*, el a
pus tranșant problema unifică-
rii legislației în Basarabia, fiind-
că aici, în judecăți, se utilizau și
codurile vechi moldovenești, și
legile rusești, și noile coduri ale
României. Era foarte dificil să
găsești o soluție juridică cinstită
în acest amalgam legislativ. Nu
știu cum se face că noi în istorii-
le noastre moderne am uitat să-l
pomenim cu un cuvânt de bine
pe Stelian Popescu, care a făcut

atât de mult pentru resurecția justiției naționale.

Evident, sub pana epigramistului acest pas, foarte important pentru consolidarea structurii de stat din Basarabia, a fost ilustrat adecvat genului, dar și cu o mare intuiție politică.

Cităm din studiul lui Cezar Stoica:

„Urmașii vor citi prin cronici, Cum tot uitând din an în an Pe Armenopol și pe Donici, Vor pomeni pe Stalin”.

În zilele aflării lui la Chișinău, în 1927, primește Premiul Național de Poezie, fiind propus Academiei de către poetul Octavian Goga. Pe lângă glorie, acest premiu i-a adus și o substanțială susținere materială, permițându-i să-și achite o parte din datorii. În 1928 a mai avut o bucurie literară de proporții. Editura „Cartea Românească” în colecția „Pagini alese” i-a tipărit un volum.

În 1929, spre finele anului, Cincinat Pavelescu a fost transferat din Basarabia, fiind numit procuror la Curtea de Apel din Brașov.

Dar nevoile vieții l-au făcut să mai revină încă o dată în Basarabia. Și aceasta s-a întâmplat chiar în anul 1934, anul morții sale. Motivul era unul simplu: urma să obțină o copie după o sentință de divorț cu artista Alice Viardot Garcia, care nu era alta decât nepoata scriitorului Ivan Turghenev, pe care a cunoscut-o în timpul aflării sale la Paris, în perioada 1918-1920, când s-a și căsătorit cu ea. Au avut o fetiță care a rămas cu mama, iar el, mânat de valurile vieții, a uitat să înnoiască copia după sentință și în felul acesta ea nu mai era valabilă.

Cezar Stoica descrie acest moment în felul următor: „Văzându-l în ce stare îngrijorătoare fizică era, l-am înconjurat cu toată prevenirea, ce i se poate da unui amic scump, care constatam că este condamnat iremediabil.

– Nemuritorule, – i-am spus – alege singur, în ce chip vrei să-ți petreci clipele prin locurile unde altădată Pușkin a făcut cunoștință cu romanța Șa-lul negru.

– Ca și el, vreau să mergem undeva la o mică podgorie să gustăm un pahar de hidromel.

Și am plecat cu el și cu frațele meu Titus, la via lui moș Țugulschi Ciungul din Buiucani. Pentru împodobirea decorului, a mers cu noi și o duduie veselă, poreclită pentru agerimea ei «Miss Viteza», fiindcă amintea pe Leny Kaler.

Acolo, maestrul Cincinat a avut o atitudine stranie. Îmbrăcămintea lui era: un sacou cafeiniu, cravată Le Bargy, calțavete albe, pantalonii, deși întorși pe dos și lustruiți, totuși cu dungi impecabile; cu nelipsitul lui monoclu și cu inimitabilul lui zâmbet sarcastic, impresionase până la intimidare gazda, un fost «ucitel» pe vremea rușilor.

O scenă comică a fost, când intrând în vie, Cincinat se apăra de un dulău ciobănesc ce tăbărâse pe el, cu bastonul lui de lemn de abanos cu o imensă măciulie de aur masiv, cu cuvintele: «Marche tu! Soyez sage!».

Moș Țugulschi, deși nu înțelegea nimic din ceea ce spunea Cincinat, îl privea uimit ca pe necuratul. Nu putea înțelege, cum e în stare un om să vorbească ceasuri întregi vrute și nevrute, fără să obosească. Într-adevăr, Cincinat, într-o dorință de adâncă ușurare, cu ochii pe jumătate închiși, făcea mărturisiri, parcă unei ființe invizibile.

«Eu – începu el – sunt adeptul fidel al lui Bogdan Petriceicu Hasdeu. Cred că religia are trei dogme: Dumnezeu, nemurirea și destăinuirea. Dacă vrei să te apropii de divinitate și simți că ești uns cu harul talentului, fii sincer până la naivitate în arta ta. Smerenia în fața frumuseții îți dă o forță interioară și este în continuă resurecție cu legile firii».

Ne-a vorbit cu duioșie despre iubita lui mamă, pe care o adora și care pretindea că se tră-

gea din spătarul Bucșan, decapitat de turci în 1596; ne-a evocat amintiri despre fratele lui, Ionel, autorul volumelor de sonete *Sigilii de aur* și de *Epigrame*, care, dacă trăia, poate l-ar fi depășit: ne-a zugrăvit în trăsături largi cadrul epocii lui Alexandru Macedonski, marele simbolist român, care îl încurajase, publicându-i primele versuri în revista *Literatorul*.

Ca judecător, ne-a povestit că se lăsa condus de instinct. Rar i se întâmpla să nu pătrundă adevărul. Unui vagabond în loc de condamnare îi dădea de pomană; unei femei frumoase îi făcea un compliment în mod obligatoriu; pe un escroc îl apostrofa: «Dar bine, l-ai întrecut pe Chilone Chilonide!» În genere, oricărui delinvent îi novici le administra câte o morală, cu credința că se vor îndrepta.

«Am judecat, dragii mei, la Sinaia la umbra unui nuc patriarhal, la Piatra-Neamț comunicam sentințele la telefon (aveam în munți o castelană lângă închisoarea Pangarați); iar la Constanța, în pricinile mai grele, nu mă pronunțam până nu făceam un tur pe faleza Mării Negre.

Grefierii mei au dus-o ca niște nababi. Adesea îi luam cu mine în peregrinările mele și unii, cum este Ion Furculiță, mi-au rămas datori și cu bani. I-am amnistiat însă pe toți. Cine m-a rugat, l-am servit bucuros. Nu pot să uit ochii blânzi ai unei evreice bătrâne din Chișinău, pentru care izbutisem să-i scot un brevet de băuturi spirtoase. De la Societatea Alimentară „Concoridia” din București am scos dezinteresat sute de mii de lei pentru acționari prăpăduiți».

Ne-a arătat apoi fotografia unei tinere femei frumoase, cu care voia să se cunune, probabil, ca să aibă cine-i moșteni marea lui colecție de obiecte de preț și drepturile-i de autor.”

Am publicat în revista *Viața Basarabiei* un ciclu de versuri și epigrame, scrise la Chișinău, dar această temă n-a fost epu-

izată, deoarece recent în niște însemnări basarabene, scrise de pământeanul nostru Gheorghe Viforeanu, am găsit însemnările unui martor ocular despre o întâlnire literară, o șezătoare dacă vrem să-i zicem așa, care a avut loc la Bălți. Din aceste însemnări reproducem întocmai textul autorului: „Odată, un grup de scriitori români – Cincinat Pavelescu, Gh. Brăescu, Ion Minulescu și George Gregorian – se abătuse în turneu prin colțul nordic al Basarabiei, pe la Bălți. Pe atunci urbea aceasta avea, dragă Doamne, un teatru, mai bine zis o magazie.

Maestrul Cincinat Pavelescu a avut ce vorbi o seară întreagă pe această temă. N-a fost o dojană, ci o serie de sfaturi ca la niște frați și o vervă presărată cu versuri.

Poetul saloanelor a recitat o seamă de epigrame și câteva poezii, din care una inedită, publicată după aceea în *Universul literar*. O transcriem în întregime:

Pastel de primăvară

În iarba verde stau întins.
Miroase-a izmă și-a cicoare
Sub niște zarzări – grei de floare
Sunt pete albe, parc-a nins.

Un vânt ușor și-mbălsămat
Mângâie trestia și nucu'
Și-n seara care s-a lăsat
Ce clar departe cântă cucu'!

Un dor de viață neînvins
Din toată firea se desprinde.
Dac-aș putea în brațe-aș prinde
Întregul zării necuprins!

Și cum prin frunze tainic moare
Amurgul serei auriu,
Din umbră o privighetoare
Îmi cântă strofele ce scriu.

Închipuie-și oricine cu ce
ropote de aplauze au fost răsplătite
producțiile maestrului.”

Nu sunt sigur că acel teatru-magazie de care pomenește Gheorghe Viforeanu mai există și astăzi. La fel cum am îndoili

că mai există martori ale acelei șezători literare. Cu toate acestea consider absolut necesar să sugerez ideea ca în muzeul orașului Bălți să fie pozele celor patru scriitori, această poezie rămasă în memoria asistenței și o scurtă fabulă despre un eveniment literar care a avut loc în Bălțul interbelic și care a avut doi protagoniști de marcă: Cincinat Pavelescu și Ion Minulescu.

Au trecut anii și poate că a sosit momentul ca la Chișinău să instalăm o placă comemorativă în casa în care a locuit Cincinat Pavelescu și pe Palatul Justiției, unde el și-a demonstrat aptitudinile de magistrat. Altfel, urmele lui în urbea noastră se vor pierde pentru totdeauna.

La fel cum ar fi potrivit și la Bălți de instalat o placă comemorativă în memoria neîntrecutului epigramist care s-a prezentat remarcabil și-n această capitală nordică a Basarabiei.

Bibliografie:

- Pavelescu, Cincinat.** Versuri. Epigrame. Amintiri. Corespondență. – București, 1972.
Colesnic, Iurie. Un eveniment literar în Bălțul interbelic // *Timpul*. 2005.
Colesnic, Iurie. Cincinat Pavelescu și Chișinăul (manuscris).